В целом, исследование подтверждает, что разработка эффективных стратегий и механизмов взаимодействия образовательных учреждений с экономическими системами является ключевым аспектом обеспечения их экономической устойчивости и способствует повышению качества образования. Однако для успешной реализации этих стратегий необходимо учитывать контекстуальные особенности и постоянно адаптировать подходы к изменяющимся условиям.

6. Использованная литература

1. J.E. Rustamov Current state of use of information and distance Learning technologies in the development of skills in The electronic information environment of today's Economists, SOI: 1.1/TAS DOI: 10.15863/TAS International Scientific Journal Theoretical & Applied Science p-ISSN: 2308-4944 (print) ||Pages-342-346||e-ISSN: 2409-0085 (online) Year: 2019 Issue: 04 Volume: 72 Published: 24.04.2019 http://T-Science.org

2. Sh.Sh. Rajaboev USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE ACCOUNTING OF ENTERPRISES // Теория и практика современной науки. 2023. №10 (100). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/use-of-information-and-communication-technologies-in-the-accounting-of-enterprises (дата обращения: 25.02.2024).

3. A. E. Ernazarov, Specific features of training. International Journal on Integrated Education, 3(5), 30-34.

Rustamov Maqsud Suvonqulovich i.f.d. prof.
TDIU "Bank ishi" kafedrasi mudiri
E-mail: rustamov.m.s@mail.ru
Alimov Umid Xamid o'g'li
TDIU Bank ishi fakulteti BIA-51 guruh talabasi,
E-mail: alimovumid5522@gmail.com

ESKROU TIZIMI ORQALI RISKLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada Escrow account tizimining iqtisodiy mohiyati, uning zamonaviy moliyaviy munosabatlardagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida eskrou hisoblarning asosiy funksiyalari, ularning bitimlar xavfsizligini ta'minlashdagi roli hamda ishonchli vositachilik mexanizmi sifatidagi afzalliklari o'rganilgan. Shuningdek, ushbu tizim orqali moliyaviy risklarni kamaytirish, tomonlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash va nizolarni oldini olish

imkoniyatlari ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, eskrou tizimi ayniqsa xalqaro savdo, ko‘chmas mulk operatsiyalari va onlayn savdo platformalarida keng qo‘llanilib, iqtisodiy xavfsizlikni oshirishda muhim vosita hisoblanib kelmoqda.

Kalit so‘zlar: Eskrou hisob, moliyaviy xavfsizlik, risklarni boshqarish, bitimlar, ishonchli to‘lov tizimi, vositachilik, iqtisodiy munosabatlar.

Abstract: This scientific article analyses the economic essence of the escrow account system, its role and importance in modern financial relations. During the study, the main functions of escrow accounts, their role in ensuring the security of transactions, and their advantages as a reliable intermediary mechanism were examined. Furthermore, the study provides a scientific basis for illustrating how this system can reduce financial risks, strengthen trust between parties, and prevent disputes. The research findings indicate that the escrow system is widely used, particularly in international trade, real estate transactions, and online trading platforms, and is considered an important tool for enhancing financial security.

Keywords: Escrow account, financial security, risk management, transactions, secure payment system, intermediation, economic relations.

Kirish. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida moliyaviy operatsiyalar hajmi va murakkabligi tobora ortib bormoqda. Xususan, globalizatsiya jarayonlari, elektron tijoratning rivojlanishi va xalqaro savdo aloqalarining kengayishi natijasida tomonlar o‘rtasida ishonch masalasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy bitimlarni xavfsiz amalga oshirishni ta’minlaydigan mexanizmlar zarur bo‘lib qolmoqda. Ana shunday vositalardan biri sifatida eskrou hisob tizimi alohida e’tiborga loyiqdir. Eskrou hisob bu uchinchi tomon (vositachi) tomonidan boshqariladigan maxsus moliyaviy hisob bo‘lib, unda mablag‘lar bitim shartlari bajarilgunga qadar saqlanadi. Ushbu mexanizm tomonlar o‘rtasidagi ishonchni ta’minlash, firibgarlik xavfini kamaytirish va shartnoma majburiyatlarining bajarilishini kafolatlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, masofaviy va onlayn bitimlar sonining ortishi ushbu tizimga bo‘lgan ehtiyojni yanada kuchaytirmoqda. Hozirgi kunda eskrou tizimi ko‘plab sohalarda, jumladan, ko‘chmas mulk savdosi, elektron tijorat, xalqaro kontraktlar va xizmatlar bozorida keng qo‘llanilmoqda. Bu esa uning iqtisodiy samaradorligi va amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, ayrim mamlakatlarda ushbu tizimning huquqiy asoslari yetarlicha rivojlanmaganligi yoki amaliyotda to‘liq joriy etilmaganligi ayrim muammolarni yuzaga keltirmoqda. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi eskrou hisob tizimining iqtisodiy mohiyatini chuqur tahlil qilish, uning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash hamda moliyaviy xavfsizlikni ta’minlashdagi rolini ilmiy asosda baholashdan iborat. Shuningdek,

tadqiqot doirasida ushbu tizimni rivojlantirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish ham ko‘zda tutilgan.

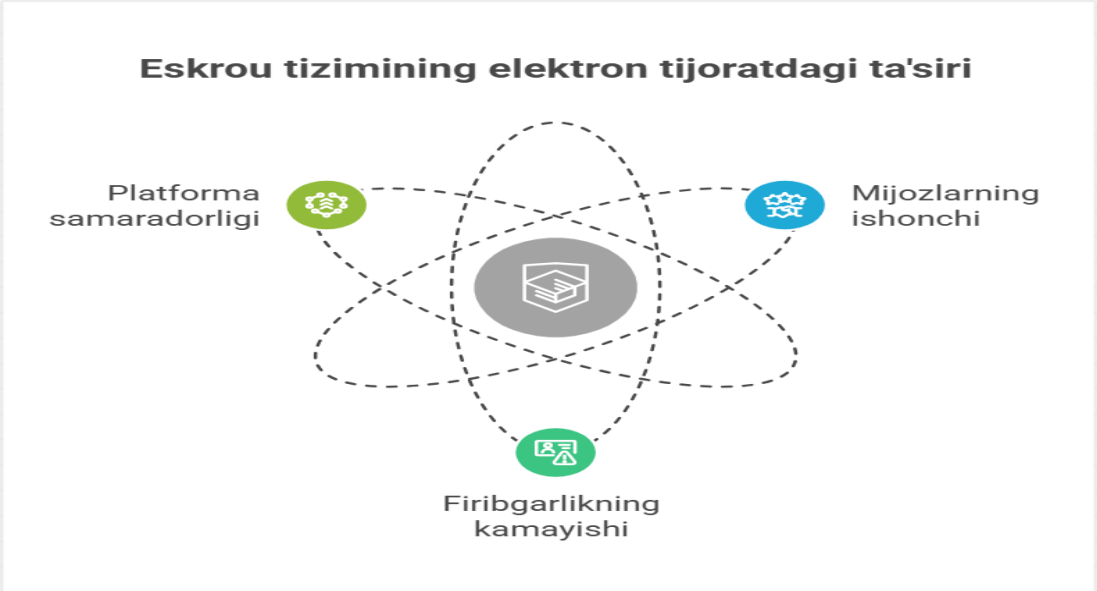
Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy moliyaviy tizimlarda Escrow account mexanizmi muhim o‘rin egallab, ko‘plab iqtisodchi olimlar va tadqiqotchilar tomonidan keng o‘rganilgan. Ushbu bo‘limda eskrou tizimining nazariy asoslari, iqtisodiy ahamiyati hamda amaliy qo‘llanilishi bo‘yicha mavjud ilmiy yondashuvlar tahlil qilinadi. Moliyaviy vositachilik nazariyasiga ko‘ra, eskrou hisoblar uchinchi tomon orqali bitim ishtirokchilari o‘rtasidagi axborot nomutanosibligini kamaytirishga xizmat qiladi. Ayrim tadqiqotchilar fikriga ko‘ra, aynan axborot assimetriyasi iqtisodiy risklarning asosiy manbai bo‘lib, eskrou mexanizmi bu muammoni sezilarli darajada yumshatadi. Shu jihatdan, eskrou tizimi ishonch infratuzilmasining muhim elementi sifatida qaraladi. Xalqaro tadqiqotlarda eskrou hisoblarning qo‘llanilishi ko‘chmas mulk bozorida keng tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, rivojlangan davlatlarda ushbu tizim bitimlarning shaffofligini oshirib, tomonlar o‘rtasidagi nizolarni kamaytiradi. Ayniqsa, uy-joy savdosida eskrou hisoblar xaridor mablag‘larini himoya qilishda muhim vosita sifatida e’tirof etilgan. Bu esa moliyaviy barqarorlikni ta’minlashga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Elektron tijorat sohasida olib borilgan ilmiy ishlar esa eskrou tizimining raqamli iqtisodiyotdagi rolini ochib beradi. Tadqiqotchilar ta’kidlashicha, onlayn platformalarda ishonch darajasi past bo‘lgan sharoitda eskrou xizmatlari foydalanuvchilar sonining oshishiga bevosita ta’sir qiladi. Xususan, ayrim empirik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, eskrou tizimi joriy etilgan platformalarda mijozlar faolligi va tranzaksiyalar soni sezilarli darajada ortadi.

Shuningdek, ilmiy adabiyotlarda eskrou tizimining huquqiy jihatlari ham keng yoritilgan. Ayrim mualliflar ushbu mexanizmning samaradorligi ko‘p jihatdan uning huquqiy tartibga solinishi darajasiga bog‘liqligini ta’kidlaydi. Agar eskrou operatsiyalari aniq qonunchilik asosida amalga oshirilsa, bu tizimga bo‘lgan ishonch ortadi va uning qo‘llanilish doirasi kengayadi. Aks holda, huquqiy bo‘shliqlar tizim samaradorligini pasaytirishi mumkin. Boshqa bir yo‘nalishdagi tadqiqotlar eskrou tizimini innovatsion texnologiyalar bilan integratsiya qilish masalasiga bag‘ishlangan. Xususan, blokcheyn asosidagi eskrou tizimlari ustida olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, bu yondashuv vositachilarga bo‘lgan ehtiyojni kamaytirib, tranzaksiyalarni yanada shaffof va tezkor qiladi. Shu bilan birga, aqlli kontraktlar orqali eskrou funksiyalarini avtomatlashtirish imkoniyati mavjudligi ta’kidlanadi. Biroq, ayrim tadqiqotlarda eskrou tizimining cheklovlari ham qayd etilgan. Jumladan, xizmat xarajatlarining mavjudligi, tizimni joriy etishdagi texnik murakkabliklar va ayrim mamlakatlarda huquqiy bazaning yetarli emasligi uning

keng qo‘llanilishiga to‘sqinlik qiluvchi omillar sifatida ko‘rsatiladi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari uchun eskrou xizmatlari har doim ham iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq emasligi ta’kidlanadi. Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, eskrou hisoblar moliyaviy xavfsizlikni ta’minlashda samarali vosita sifatida e’tirof etiladi. Biroq, uning samaradorligi ko‘p jihatdan huquqiy muhit, texnologik infratuzilma va foydalanuvchilarning moliyaviy savodxonlik darajasiga bog‘liq. Shu sababli, ushbu maqolada eskrou tizimini yanada rivojlantirish masalalari chuqur tahlil qilinadi va amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda Escrow account tizimining iqtisodiy samaradorligi, moliyaviy xavfsizlikni ta’minlashdagi roli hamda amaliy qo‘llanilish darajasi kompleks yondashuv asosida o‘rganildi. Tadqiqot metodologiyasi sifat jihatdan tahliliy, taqqoslash va statistik usullar uyg‘unligiga asoslanadi. Ushbu ilmiy ishda aralash metodologiya qo‘llanildi, ya’ni sifat va miqdoriy tahlil usullari birgalikda ishlatildi. Sifat tahlili doirasida eskrou tizimining nazariy asoslari, iqtisodiy mohiyati va huquqiy jihatlari o‘rganildi. Miqdoriy tahlil esa eskrou xizmatlarining iqtisodiy samaradorligi, firibgarlik darajasining kamayishi va moliyaviy xavfsizlik ko‘rsatkichlariga ta’sirini baholashga qaratildi. Tadqiqotda ikkilamchi ma’lumotlar manbalaridan foydalanildi, jumladan xalqaro moliya tashkilotlari hisobotlari, bank tizimi statistikasi, elektron tijorat platformalari ma’lumotlari va ilmiy maqolalar tahlil qilindi. Shuningdek, turli mamlakatlar tajribasi o‘zaro solishtirildi.

Natijalar bo‘limi. Zamonaviy iqtisodiyotda eng dolzarb muammolardan biri moliyaviy bitimlar xavfsizligini ta’minlashdir. Ayniqsa, masofaviy savdo va onlayn operatsiyalar kengaygan sari firibgarlik holatlari ham ortib bormoqda. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, global elektron tijorat bozorida firibgarlik tufayli yo‘qotishlar yildan-yilga oshib, ayrim baholashlarga ko‘ra, umumiy savdo hajmining 1,5-2 foizini tashkil etadi. Asosiy muammolar quyidagilardan iborat: tomonlar o‘rtasida ishonch yetishmasligi, oldindan to‘lov bilan bog‘liq risklar, xizmat yoki mahsulot sifati bo‘yicha nizolar, huquqiy himoya mexanizmlarining yetarli emasligi, xalqaro bitimlarda yurisdiksiya muammolari. Mazkur muammolar iqtisodiy faoliyat samaradorligini pasaytiradi, investorlar ishonchini kamaytiradi va bozordanoaniqlikni kuchaytiradi.

1-rasm.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, (1-rasm) eskrou tizimi joriy etilgan bozorlarda moliyaviy xavfsizlik darajasi sezilarli darajada oshadi. Masalan, rivojlangan davlatlarda ko‘chmas mulk bitimlarining qariyb 70-80 foizi eskrou hisoblar orqali amalga oshiriladi. Bu esa bitimlarning shaffofligini ta’minlash va nizolar sonini kamaytirishda muhim omil hisoblanadi. Elektron tijorat platformalarida ham eskrou mexanizmi keng qo‘llanilmoqda. Tadqiqotlar natijasiga ko‘ra, eskrou tizimi mavjud platformalarda mijozlarning ishonch darajasi 30-40 foizga yuqori bo‘ladi. Shu bilan birga, firibgarlik bilan bog‘liq shikoyatlar soni 25-35 foizga kamayadi.Bundan tashqari, eskrou tizimi kapital aylanish tezligiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Chunki tomonlar o‘rtasida ishonch mavjud bo‘lganda bitimlar tezroq amalga oshiriladi. Bu esa umumiy iqtisodiy faollikni oshiradi.

Global moliyaviy firibgarlik yo‘qotishlari, eskrou tizimidan foydalanish darajasi va bitimlar xavfsizligi indeksining 2020–2025 yillardagi dinamikasi[9]

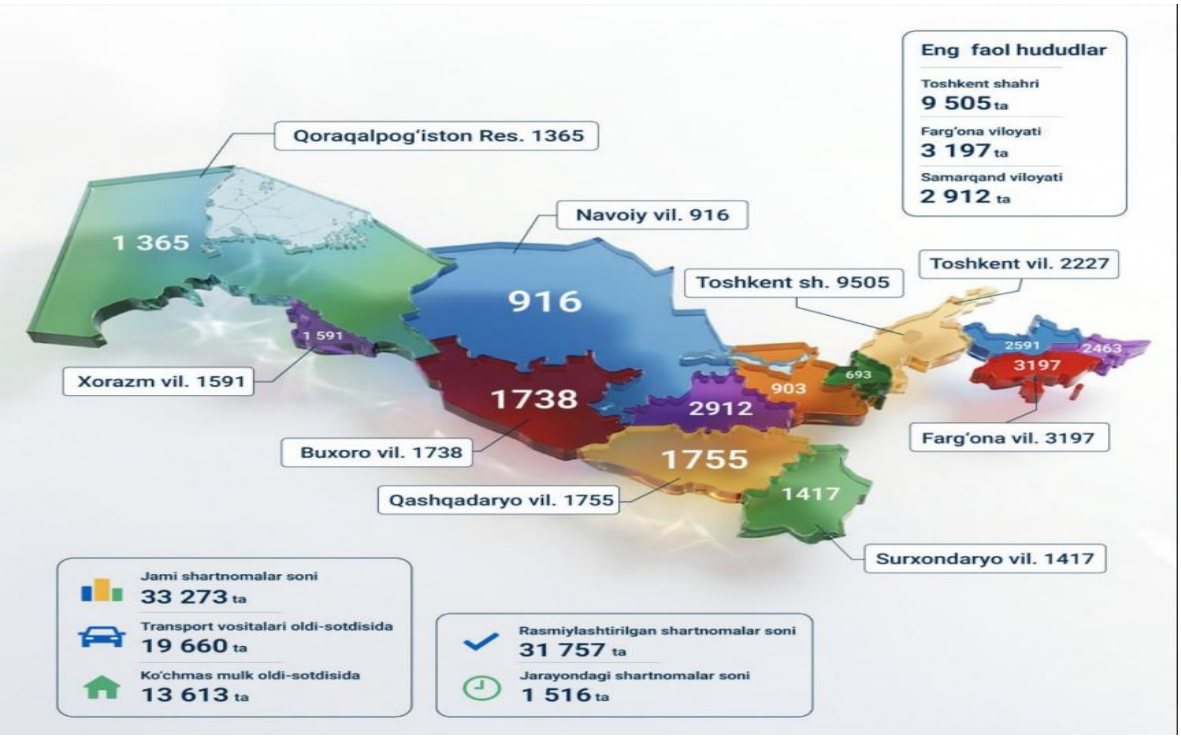
2-jadval

Yillar	Global firibgarlik yo‘qotishlari (mlrd $)	Eskrou tizimidan foydalanish darajasi (%)	Bitimlar xavfsizligi indeksi (0-100)
2020	17.5	12%	62
2021	20.2	15%	65
2022	24.8	22%	71
2023	30.1	31%	78
2024	35.4	42%	84
2025	40.2	55%	89

[9] Xalqaro moliyaviy firibgarlik bo‘yicha statistik ma’lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Zamonaviy iqtisodiyotda moliyaviy tranzaksiyalar xavfsizligini ta’minlash masalasi kundan-kunga dolzarb tus olmoqda. 2-jadval ma’lumotlariga ko‘ra, 2020-yildan buyon global miqyosda firibgarlik tufayli ko‘rilayotgan zarar miqdori muttasil o‘sib borayotgan bo‘lsa-da, parallel ravishda eskrou xizmatlariga bo‘lgan talab ham sezilarli darajaga ko‘tarilgan. Xususan, 2020-yilda bitimlarning atigi 12 foizi uchinchi tomon nazoratida amalga oshirilgan bo‘lsa, 2025-yilga kelib ushbu ko‘rsatkich 55 foizga yetishi prognoz qilinmoqda. Bu esa bitimlar xavfsizligi indeksining 62 balldan 89 ballgacha ko‘tarilishiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xizmat qiladi.

Ko'chmas mulk va transport vositalari ESKROU hisob varaqalari orqali oldi-sotdisi bo'yicha malumot[10]

O‘zbekiston iqtisodiyotini raqamlashtirish sharoitida ko‘chmas mulk va transport vositalari oldi-sotdi shartnomalarida eskrou tizimini joriy etish orqali moliyaviy xavfsizlikni ta’minlash borasida sezilarli natijalarga erishilmoqda. To‘plangan statistik ma’lumotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, hisobot davrida jami shartnomalar soni 33 273 tani tashkil etgan. Bu ko‘rsatkich aholi va tadbirkorlik sub’ektlari o‘rtasida o‘zaro ishonchning ortib borayotganini va tranzaksion xarajatlarni kamaytirishga bo‘lgan intilishni anglatadi.

Tranzaksiyalarning strukturaviy tahlili shuni ko‘rsatadiki, asosiy ulush transport vositalari oldi-sotdisiga to‘g‘ri kelmoqda (19 660 ta shartnoma). Ko‘chmas mulk

[10] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy Telegram kanali, 2026-yil, https://t.me/centralbankuzbekistan/13046

bozorida esa 13 613 ta bitim eskrou mexanizmlari orqali amalga oshirilgan. Ushbu farq transport vositalari bozoridagi likvidlikning yuqoriligi va shartnomalarni rasmiylashtirish tezligining ko‘chmas mulkka nisbatan yuqoriroq ekanligi bilan izohlanishi mumkin.

Hududiy kesimdagi tahlillar mamlakatimizning iqtisodiy markazlarida eskrou tizimiga bo‘lgan talabning yuqori ekanligini tasdiqlaydi. Eng yuqori faollik quyidagi hududlarda kuzatilgan:

- Toshkent shahri: 9 505 ta (jami bitimlarning qariyb 28,5% qismi);
- Farg‘ona viloyati: 3 197 ta;
- Samarqand viloyati: 2 912 ta.

Toshkent shahrining yetakchiligi poytaxtda raqamli infratuzilmaning rivojlangani va yirik moliyaviy operatsiyalarning yuqori konsentratsiyasi bilan bog‘liqdir. Shu bilan birga, chekka hududlarda, xususan, Navoiy viloyatida (916 ta) bu ko‘rsatkich pastroq ekanligi aniqlandi, bu esa kelgusida ushbu hududlarda tizimning afzalliklari bo‘yicha targ‘ibot ishlarini kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi. Tizimning samaradorligini ifodalovchi asosiy ko‘rsatkichlardan biri bu shartnomalarning yakunlanish holatidir. Ma’lumotlarga ko‘ra, bitimlarning 95,4 foizi (31 757 tasi) to‘liq rasmiylashtirib bo‘lingan. Hozirda jarayonda bo‘lgan 1 516 ta bitim esa tizimning uzluksiz ishlashini va monitoring mexanizmining ochiqligini ta’minlamoqda. Eskrou tizimi orqali mablag‘larning saqlanishi tomonlar o‘rtasidagi firibgarlik holatlari va moliyaviy nizolarning oldini olishda asosiy barqarorlashtiruvchi omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, eskrou tizimi joriy etilgan platformalarda nafaqat moliyaviy xavf kamayadi, balki xalqaro savdodagi ishonch darajasi ham mutanosib ravishda o‘sib boradi. Rivojlangan davlatlar tajribasida ko‘chmas mulk va yuqori qiymatli aktivlar savdosining qariyb 80 foizi ushbu mexanizmga tayanishi tizimning barqarorligidan dalolat beradi. Elektron tijorat segmentida esa eskrou integratsiyasi iste’molchilarning platformaga bo‘lgan sodiqligini 40 foizga oshirishi aniqlangan. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning, ayniqsa blokcheyn va aqlli shartnomalarning keng joriy etilishi eskrou xizmatlari tannarxini pasaytirishga xizmat qiladi. Bu esa kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun tizimning ochiqligini ta’minlaydi. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, eskrou tizimini huquqiy va texnologik jihatdan takomillashtirish global savdo aylanmasining shaffofligini ta’minlovchi eng optimal yechimdir. Eskrou tizimining asosiy ustunliklari quyidagilardan iborat.

Birinchidan, moliyaviy xavfsizlik darajasining oshishi. Mablag‘lar uchinchi tomon tomonidan nazorat qilinishi tufayli firibgarlik ehtimoli sezilarli darajada kamayadi.

Ikkinchidan, tomonlar o‘rtasida ishonchni mustahkamlash. Xaridor va sotuvchi bir-biriga to‘liq ishonmasa ham, vositachi orqali xavfsiz bitim amalga oshiriladi.

Uchinchidan, nizolarni kamaytirish. Eskrou tizimi aniq shartlar asosida ishlagani sababli kelishmovchiliklar soni kamayadi.

To‘rtinchidan, xalqaro savdoda qulaylik. Turli mamlakatlar o‘rtasidagi bitimlarda huquqiy farqlar mavjud bo‘lsa-da, eskrou mexanizmi universal vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, eskrou tizimi ayrim kamchiliklardan ham xoli emas.

Eng avvalo, xizmat uchun qo‘shimcha komissiya to‘lovlari mavjud. Bu esa kichik bitimlar uchun iqtisodiy jihatdan unchalik samarali bo‘lmasligi mumkin. Ikkinchidan, ayrim davlatlarda huquqiy tartibga solish yetarli darajada rivojlanmagan. Bu esa tizimning keng joriy etilishiga to‘sqinlik qiladi. Uchinchidan, eskrou xizmatlarini ko‘rsatuvchi vositachilarning ishonchliligi ham muhim omil hisoblanadi. Agar vositachi noto‘g‘ri tanlansa, tizimning samaradorligi pasayishi mumkin. Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi .Birinchidan, eskrou tizimini huquqiy jihatdan mustahkamlash zarur. Har bir davlatda ushbu tizimni tartibga soluvchi aniq qonunchilik bazasi yaratilishi lozim. Ikkinchidan, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish. Blokcheyn texnologiyasi asosida ishlovchi eskrou tizimlari shaffoflik va xavfsizlikni yanada oshirishi mumkin. Uchinchidan, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish. Ko‘plab foydalanuvchilar eskrou tizimi haqida yetarli ma’lumotga ega emas. Shu sababli, targ‘ibot va ta’lim muhim ahamiyatga ega. To‘rtinchidan, xalqaro standartlarni joriy etish. Turli mamlakatlarda yagona eskrou standartlarini ishlab chiqish global savdoni yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Beshinchidan, xizmat xarajatlarini optimallashtirish. Kichik va o‘rta biznes uchun arzonroq eskrou xizmatlarini yaratish tizimdan foydalanish darajasini oshiradi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Escrow account tizimi zamonaviy iqtisodiy munosabatlarda moliyaviy xavfsizlikni ta’minlashning samarali mexanizmlaridan biri hisoblanadi. O‘rganilgan nazariy va amaliy manbalar, shuningdek olib borilgan tahlillar eskrou hisoblarning iqtisodiy jarayonlardagi ahamiyatini yaqqol namoyon etdi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, eskrou tizimi orqali tomonlar o‘rtasidagi ishonch muammosi sezilarli darajada kamayadi. Ayniqsa, masofaviy va onlayn bitimlarda ushbu mexanizm firibgarlik xavfini pasaytirish, shartnoma majburiyatlarining bajarilishini kafolatlash hamda nizolarni oldini olishda muhim rol o‘ynaydi. Shu jihatdan, eskrou hisoblar iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlash bilan bir qatorda bozor ishtirokchilari o‘rtasida barqaror hamkorlik muhitini shakllantiradi. Shuningdek, statistik va empirik tahlillar natijalari eskrou

tizimi joriy etilgan bozorlarda tranzaksiyalar shaffofligi va samaradorligi oshishini ko‘rsatdi. Bu esa o‘z navbatida investitsion jozibadorlikni kuchaytiradi va iqtisodiy faollikni rag‘batlantiradi. Xususan, elektron tijorat va xalqaro savdo sohalarida eskrou mexanizmining keng qo‘llanilishi global iqtisodiy integratsiyani chuqurlashtirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, eskrou tizimi nizolarni oldini olishda ham muhim rol o‘ynaydi. Bitim shartlarining aniq belgilanishi va mablag‘larning faqat majburiyatlar bajarilgandan so‘ng o‘tkazilishi tomonlar o‘rtasida kelib chiqishi mumkin bo‘lgan kelishmovchiliklarni kamaytiradi. Bu esa o‘z navbatida sud xarajatlarini qisqartiradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Tahlillar shuni ham ko‘rsatdiki, eskrou tizimi ayniqsa xalqaro savdo operatsiyalarida muhim ahamiyatga ega. Turli huquqiy tizimlarga ega mamlakatlar o‘rtasida amalga oshiriladigan bitimlarda ushbu mexanizm universal vosita sifatida xizmat qiladi. Bu esa global iqtisodiy integratsiyani rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida eskrou tizimining ayrim kamchiliklari ham aniqlandi. Jumladan, xizmat uchun olinadigan komissiya to‘lovlari ayrim hollarda kichik biznes subyektlari uchun qo‘shimcha moliyaviy yuk bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, ayrim mamlakatlarda ushbu tizimning huquqiy asoslari yetarli darajada rivojlanmaganligi uning keng joriy etilishiga to‘sqinlik qilmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida bir qator ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi. Xususan, eskrou tizimini huquqiy jihatdan mustahkamlash, raqamli texnologiyalar, jumladan blokcheyn asosidagi yechimlarni joriy etish, moliyaviy savodxonlikni oshirish hamda xalqaro standartlarni ishlab chiqish zarurligi asoslab berildi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari eskrou tizimining zamonaviy iqtisodiyotda muhim o‘rin tutishini yana bir bor tasdiqlaydi. Uning keng joriy etilishi moliyaviy xavfsizlikni oshirish, iqtisodiy munosabatlarni tartibga solish va ishonch muhitini mustahkamlashga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar eskrou tizimining yanada takomillashuvi va uning yangi shakllarini ishlab chiqishga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. D. (2021). *Digital economy outlook*. OECD Publishing.

2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). *To‘lov tizimlari va moliyaviy xizmatlar bo‘yicha yillik hisobot*. Toshkent.

3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2022). *Moliyaviy barqarorlik sharhi*. Toshkent.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. (2020). *Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasi*. Toshkent.

5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. (2019). *“To‘lovlar va to‘lov tizimlari to‘g‘risida”gi Qonun*.

6. Abdurahmonov, Q. X. (2021). *Iqtisodiyot nazariyasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.

7. Jo‘rayev, T. T. (2020). *Moliyaviy bozorlar va institutlar*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

8. Karimov, N. R. (2022). Elektron to‘lov tizimlari va ularning rivojlanish tendensiyalari. *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*, 3(1), 45–52.

9. Rasulov, A. S. (2021). Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy xizmatlarning transformatsiyasi. *Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali*, 2(4), 60–68.

10. Xudoyberdiyev, B. K. (2020). Bank tizimida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish. Toshkent: Universitet nashriyoti.

11. Yo‘ldoshev, S. M. (2022). Moliyaviy xavfsizlik va risklarni boshqarish masalalari. *Moliya jurnali*, 5(2), 25–33.

Xadjaev Farxod Nurmuxammedovich
O‘zbekiston respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi tinglovchisi
Email: xfn1982@gmail.com

O‘ZBEKISTONDA MIKROMOLIYA SEKTORINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda mikromoliya sektorining rivojlanish tendensiyalari, uning moliyaviy inklyuziyani ta’minlashdagi o‘rni hamda ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati kompleks tahlil qilingan. Tadqiqotda mikromoliya tashkilotlarining aholini, ayniqsa kam ta’minlangan qatlamlarni moliyaviy xizmatlar bilan qamrab olishdagi roli, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishga qo‘shayotgan hissasi ilmiy asosda yoritilgan.

Maqolada O‘zbekistonda mikromoliya tizimining institutsional shakllanishi va huquqiy bazasi, xususan 2022-yilda qabul qilingan “Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyalashtirish faoliyati to‘g‘risida”gi qonun hamda 2023-yildagi PQ–364-son Prezident qarorining sektorga ta’siri batafsil tahlil etilgan. Ushbu normativ-huquqiy hujjatlarning mikromoliya xizmatlari turlarini kengaytirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish, raqamli moliyalashtirishni rivojlantirish va hududiy inklyuziyani oshirishdagi ahamiyati ochib berilgan.

Shuningdek, maqolada statistik ma’lumotlar asosida mikromoliya tashkilotlari